

Türk eğitim sisteminde himayeci değerler: İlköğretim ders kitapları örneği¹

Recep Özkan*

Özet:

Bu araştırmada, Türk Eğitim Sistemi'nin İlköğretim kademesinde, zorunlu İlköğretim uygulanmasının öncesi ve sonrası sosyal alan derslerinde okutulan ders kitaplarında himayeci değerlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma tarama modeli niteliğinde olup literatür taraması ve içerik analizi teknikleri kullanılmıştır.

Himayeci değerlerin İlköğretim ders kitaplarında nasıl yer aldığını belirlemek amacıyla, zorunlu İlköğretim yasasının öncesi ve sonrası ders kitaplarında himayeci değerlerin yer alma sıklıklarının karşılaştırmak için yasa öncesi dönemi temsil etmek üzere 1994-1996 yılları, yasa sonrası dönemi temsil etmek üzere de 2001-2003 yılları inceleme kapsamına alınmıştır. Bu bağlamda, sınıf seçimine ilişkin bir kısıtlama konularak sadece 5. ve 8. sınıflarda okutulan kitaplar üzerinden inceleme yürütülmüştür. Türkçe, Sosyal Bilgiler, Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri ve dolayısıyla kitapları ilgi alanını oluşturmuştur. Bu yılları arasında toplam 14 farklı ders kitabı okutulmuş olup, himayeci değerlerin bu ders kitaplarında ne kadar sıklıkta yer aldığı belirlenmeye çalışılmıştır. Dolayısıyla himayeci değerlerin ders kitapları aracılığıyla genç kuşakları nasıl etkilediği problem konusu yapılmıştır.

Çalışma sonucunda, Zorunlu İlköğretim öncesi ve sonrası dönemlerde I. kademeye göre II. kademede okutulan ders kitaplarındaki himayeci değerlerin artış oranlarının yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Değer, Himayeci Değerler, Ders Kitapları,

¹ Bu çalışma, KKTC Yakın Doğu Üniversitesi, 04-07 Şubat 2009 Kıbrıs. Uluslararası Eğitim Bilimleri Konferansı'nda sunulan bildirinin genişletilmiş şeklidir.

*Yrd. Doç. Dr., Niğde Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, recepozkan33@hotmail.com 0505 4976831

Protectionist values in Turkish education system: sample primary education course book

Summary

Within this work, it has been targeted to analyze the protectionist values in lesson books being used by social sciences courses within pre and post mandatory primary education, in primary education level of Turkish education system.

Aiming to indicate how protectionist values have taken place in primary education course books, in order to compare the frequencies of protectionist values existences in pre and post periods of mandatory primary education, years btw 1994-1996 as the pre law period, and years btw 2001-2003 as the post law period ,have been included in the analysis. Within this context, only 5th and 8th grade books have been analyzed so as to limit on grade selection.

Turkish, Social Sciences, Citizenship and Human Rights education, Atatürk principles and history of reforms, Religious culture and Ethical Values courses and books formed the core of the interest here.

During these years, in total 14 different course book has been lectures, and here the frequency of the existence of protectionist values have been analyzed.

As the conclusion of the analysis, it has been defined that the protectionist values have a high rate of existence in the latter period on compared to the former.

Keywords: Value, Protectionist Values, Course Books

Giriş

Düşünen bir varlık olan insan için bilgi, her dönemde önemli olmuştur. “Bilgiyi üreten tek varlık olan insan onu yeniden kullanmak için kaydetmek gereğini de hissetmiştir” (Kaya, 1996: 52). Bilginin saklanması ve yeni kuşaklara aktarımı amacıyla kitap ortaya çıkmıştır. Kitabın eğitim-öğretim materyali olarak kullanılması da ders kitabı kavramını ortaya çıkarmıştır. Teknolojik alandaki gelişmelerin ders kitabının eğitim-öğretim çalışmaları içindeki önemini azaltığı söylenebilir de, özellikle geleneksel toplumlar için ders kitabı temel kaynak olma özelliğini korumaktadır. Eğitim-öğretim faaliyetlerinin daha planlı, programlı yapılabilmesi için ders kitabı önemli bir gereklilik olarak bu gün dahi geçerliliğini korumaktadır. Çünkü ders kitabı, “belli sınıf ve dersler için öğrenme-öğretme sürecini doğrudan etkileme niteliğine sahiptir” (Gök, 2003: 158). Ders kitapları hem öğreten, hem de öğrenen için temel kaynak niteliğindedir. Dolayısıyla öğretmen ve öğrenci için önemli bir öğrenme kılavuzudur. Ders kitapları “içerik ve söylemleriyle, çocuklara ve gençlere, sistemli bilgi veriyorsa ve bu bilgilerle birlikte ya da onların yanı sıra, içinde yaşadıkları toplumda meşru kabul edilen ortak değerleri, davranış biçimlerini ve zihniyet kalıplarını aktarıyorsa” (Tanrıöver, 2003: 110) hiç de küçümsenmeyecek etkiye sahip olduğu söylenebilir.

Bir toplumun eğitimi sistemi, o toplumun hayata bakışını, yetiştirmeye çalıştığı insan tipini belirlemede önemlidir. Ders kitapları da, eğitim sistemlerinin önemli materyalleri olduğuna göre, bir eğitim sisteminde okutulan ders kitapları incelenerek toplumların değişik dönemlerdeki, özellikleri hakkında bilgi edinmek mümkün olabilmektedir. Çünkü ders kitapları, “ait oldukları dönemdeki egemen siyaseti ve bu dönemin toplumsal yapısını yansıtabilmek açısından ipuçları taşıyabilmesi gibi bir özelliğe sahiptir” (Tüfekcioğlu, 1997: 61). Ayrıca ders kitapları toplum içerisinde ortak kültürün oluşmasına, geçmişle bugün, bugünle yarın arasındaki köprünün kurulmasına ve ortak bir anlayış geliştirilmesine katkı sağlar.

Her toplum varlığını sürdürmek ve uzun süre ayakta kalabilmek için yeni kuşaklara, toplumsal yapıya uygun kurallar ve değerler sisteminden oluşan yaptırımlar uygulamaktadır. Çünkü “toplumsal hayatı mümkün kılan, paylaşılan bu değerlerdir” (Toklu, 2002: 102). Dolayısıyla dönemlere göre farklı anlam ve görevler yüklenen değerler, bireylerin topluma sağlıklı uyumlarında önemlidir. Bireyler dünyaya geldiğinde bu yaptırımlardan oluşan ortamı hazır olarak bulurlar. Topluma yeni katılan bireyler aile, çevre, okul, vb. ortamlarda toplumun temel değerlerini öğrenir. Bu ortamların özellikleri birey davranışlarına yansır. Birey doğumla

birlikte girdiği aile ortamında gelecekteki hayatına yön verecek olan tavır ve davranışlar edinir. Daha sonra etkileşimde bulunduğu çevre ve okul bireyin davranışlarının şekillenmesinde rol alır. Okul bireylere toplumsal değerlerin sistemli ve düzenli bir şekilde aktarıldığı yerdir.

Bütün kurum ve kuruluşlarıyla bireye yönelen, bireyi/insanı bir değer olarak gören modern toplum, bireyi geleneğin etkisinden kurtularak birey olma bilincine kavuşması için eğitimi ve de ders kitaplarını kullanmaktadır. Eğitim materyalleri içerisinde ders kitapları birçok toplum için önemli eğitim aracı olma önemini korumaktadır. Bu nedenle okul, ders kitapları aracılığıyla bireylere ve toplumdaki yenilenme sürecine katkı sağlamalıdır. Gelişme ve yeniliklerin bireylere öğretilmesinde ders kitaplarından yararlanılmalıdır. Eğitim alanında gerçekleştirilen yenilikler ders kitaplarına yansıtılmalıdır. Ders kitapları aracılığıyla bireylerin, çağın gereklerine uygun bilgi ve becerilere ulaşmalarına yardımcı olunmalıdır.

Modern teknolojilerin eğitim alanına yeni araçlar katmasıyla ders kitaplarının öneminin azaldığı düşünülse de, gerek modern toplumlarda, gerekse geleneksel toplumlarda ders kitapları hala eğitimdeki önemini korumaktadır. Özellikle de geleneksel toplumlarda ders kitapları öğretmenlerin önemli bir başvuru kaynağıdır. Hatta temel kaynak olma özelliğine sahiptir. Ders konularının aktarımında ve birçok bilgilerin öğrenciye kavratılmasında ders kitabı dışına çıkılamamaktadır. Ders kitapları geçmişte olduğu gibi bugün de okullarda kültür aktarıcı olarak işlev üstlenen önemli eğitim araçlarından biri olma özelliğini korumaktadır. Belirtilen işlevleri nedeniyle ders kitapları toplumun beklentilerini yeni kuşaklara aktarmada birincil araç olma konumundadır. Bu nedenle de ders kitaplarının incelenmesi yoluyla toplumların duyuş, düşünüş ve hayata bakış gibi özelliklerini belirleme yoluna gidilebilmektedir.

Geleneksel toplumlarda eğitim görevini üstlenen kurumlar geleneksel eğitim yöntemlerine uygun hareket etmektedirler. Bu tür toplumlarda eğitimin amacı, mevcut yapıya uygun bireyler yetiştirmek ve sistemin değişmeden devamlılığının sağlanmasına hizmet etmektir. Dolayısıyla sunulan modellerin ve rollerin kavranmasında ders kitapları öne çıkmaktadır. Ayrıca ders kitapları yayımlandığı dönemin özelliklerinin öğrenilmesinde, eğitim yoluyla kazandırılacak amaçların aktarımında ve bireylere öğretilmesinde önemli bir materyaldir.

Bu nedenle bu çalışma, himayeci değerlerin bireyler üzerinde nasıl bir etki oluşturduğunu, ders kitaplarına ne derece yansıtıldığını, belirlemek açısından önemli görülmekte, himayeci değerlerin ders kitapları aracılığıyla genç kuşakları nasıl etkilediği problem konusu yapılmaktadır..

Değerler ve Birey: Değerler bireylerin toplum içerisinde hayatını teminat altına almayı sağlayan, onların yaşamlarını kolaylaştıran toplumsal davranış kalıplarıdır. Daha çok tarihten gelen bir etkiyle varlığını sürdüren, gelenek, görenek ve inancın etkisiyle kalıcılığını artıran himayeci değerler, bireylerin toplum içindeki yaşam biçimlerine yön vererek, onların hayatlarını yönlendirmede etkilidirler. “Bir kişi ya da bir topluluğun ideal kabul ettiği varolma ya da hareket etme tarzı” (Rocker, 1968’den aktaran Doğan 2004: 233-235) olan değer kavramı, “hayranlık duyulan, ilham ve model alınan bir üst davranış kalıbının varlığı ve kabulü düşüncesine işaret eder” (Doğan, 1999: 57). Bir toplumda bireylerin yaşama biçimlerinde ve günlük alışkanlıklarında etkili olan toplumsal davranış kalıpları olarak işlev üstlenirler. Öyle ki, değerler bireyin günlük yaşamında bilinçli ya da bilinçsiz olarak sergilediği tüm “tavır ve hareketlerin genel yöneticileri” (Dönmezer, 1990: 253) konumunda olup “bir inanç tipidir ve insanın nasıl hareket edip etmemesi gerektiğini gösterir” (Ültanır, 1996: 230).

Hem bireysel hem de toplumsal hayatta “sosyal ilişkilerin gelişmesinde ve anlaşmazlıkların çözümünde yardımcı olan değerler” (Dönmezer, 1990: 254), birey hayatını her yönüyle kuşatır. Bireyin yaşamına yön veren, tavır ve davranışlarını belirleyen kurallar manzumesidir. Bireyin toplumsal ortamlarda “kazandığı kültür unsurlarının bir yansıması” (Türkdoğan, 1995: 27) olan değerler, birey ve toplumun yaşamla ilgili amaçlarının belirlenmesinde ve bu amaçların davranışa dönüştürülmesinde etkili olmaktadır. Bu nedenle değerler davranışlara yön vererek bireylerde ortaklaşa benimsenirler. Dolayısıyla değerler, birey davranışlarında benzeşmeye ve kalıplaşmaya yardım ederek bireyle toplum arasında ortak bir bağ oluşturmada ve bu bağın devamlılığında etkilidir.

Değer kavramı, toplumsal yaşamda bireylerin “doğru bilmesinde, doğru düşünme ve doğru değerlendirme yapabilmesinde, doğru eylem içinde olduğunu görebilmesinde yardımcı olmakta” (Kuçuradi, 1996: 8) ve bu özelliği nedeniyle de, bireylerin toplumsal hayatta toplumla uyuşmasında (sosyalleşmesinde) pusula görevini üstlenmektedir. Sosyalleşmede ise yaşanılan ortamın, dilini, ahlaki yapısını, estetik anlayışını, dünyaya bakışını dolayısıyla da

kültürünü öğrenme önemlidir. Bu durum ise toplumsal devamlılık için bir gerekliliktir. “Şayet toplum, bireylerine dilini, ahlakını, estetik zevkini, ilmi mantığını, teknik vetirelerini aşamazsa yaşayamaz” (Gökalp, 1992: 113). Burada kültürün öğrenilmesi öne çıkmaktadır. Kültürün öğrenilmesinde ise değerler önemlidir. Çünkü “değerler kültürün taşıyıcıları” (Özlem, 2002: 292) olup, “kültür dünyası içinde insanın ruh dünyasına dayanırlar” (Bolay, 2004: 23). Bu nedenle birey ve toplum hayatında önemli etkiye sahip olan “değerler alanı insan eylemlerini belirleyen bir mercidir” (Özlem, 2002: 302).

Değer, “kültür dünyası içerisinde var edilir ve maddi yapının ötesinde ruhi bir öze dayanır. Bunlar bir defa oluşturuldu mu artık insanı, giderek insanlığı çepeçevre kaplar. Toplumların birbirlerini etkilemesi, nüfuzlarını dünyanın her tarafına ulaştırmaları da bu yüksek değerler sayesinde” (Tozlu, 2003: 51). Değerler, “tıpkı bir soğanın cücüğü gibi kültürün çekirdek kısmındadır. Nasıl ki soğanın cücüğünü diğer tabakaları soymadan görmek mümkün değil ise, insanların davranışlarına ve beklentilerine anlam veren, yön gösteren değerleri de etrafını çevreleyen tabakaları atlayarak anlamak ve keşfetmek imkansızdır” (Ügeöz, 2003: 27-28).

Toplumsal yaşamını çeşitli etkenlere bağlı olarak sürdüren birey “bir yönden kültüre, diğer yönden topluma bağlı bulunmaktadır. Başka bir ifadeyle kültür ve toplum birey üzerinde kesişen, birey sayesinde varlık kazanan ve onun üzerinde ortak alanlara sahip bulunan iki çember gibidir” (Nirun, 1969: 71). Bu çemberlerin güç kazanması devamlılık arz etmesi değerlerin önemini ortaya çıkarır. Ayrıca bireylerin sosyalleşmesi de bu çemberlerle sınırlı olup çemberler dışına çıkmak oldukça zor ve zaman alıcı olmaktadır. Geleneksel toplumlar için bu durum çok daha zor olmaktadır. Çünkü geleneksel toplumda birey her yönüyle kuşatılmıştır. Bu kuşatılmışlık bireyi çepeçevre sarmaktadır. Bireyin kuşatılmışlıktan kurtulması geleneğin izin verdiği oranda gerçekleşmektedir.

Değerler toplumlar için, trafikteki yol işaretleri gibi işlev görürler. Güvenli, rahat ve seri hareket edebilmek için yol işaretlerinin yeri ve önemi trafikte ne ise değerlerin de toplumsal gelişme ve sosyalleşme açısından önemi odur. Gerekli yere gerekli işaretlerin, iklim ve hava şartlarına göre en iyi görülecek ve anlaşılacak şekilde konulması trafikte rahat, güvenli, seri ve bir başkasına ihtiyaç duyulmadan hareketi sağlayacaktır. Ayrıca işaretlerin anlamlarının da sürücüler tarafından iyi bilinmesi ve uygulanması gerekmektedir. Bu durumda hava ve yol şartları nasıl olursa olsun, uygun işaretlerle güvenli seyahat sağlanabilmektedir. Toplumsal değerlerin toplum ve dolayısıyla bireylerin sosyalleşmesi için önemi bu duruma benzemektedir. Bireylerin toplum içerisinde sosyalleşmelerinin

sağlanmasında, değerlerin bireylere öğretilmesi önemlidir. Bu öğretim sürecinde değerlerin dolayısıyla değer yargılarının bireylerce doğru algılanması gerekmektedir. Değerlerin zamana ve gelişmelere göre tanımlanması ve bireylere öğretilmesi, bireylerin sosyalleşmelerinde önemli motor güç olacaktır.

Araştırmanın Amacı: Bu çalışmada, Türk Eğitim Sistemi'nin İlköğretim kademesinde, zorunlu İlköğretim uygulanmasının öncesi ve sonrası sosyal alan derslerinde okutulan ders kitaplarında himayeci değerlerin incelenmesi amaçlanmıştır.

Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Himayeci değerlerin bireysel-toplumsal yapıya/gelişmeye etkileri ne yönde olmaktadır?
2. İlköğretim kademesinde himayeci değerler, zorunlu İlköğretim öncesi ve sonrası hangi sıklıkta yer almaktadır?
3. İlköğretimin hangi kademesinde himayeci değerler daha fazla yer almaktadır?
4. İlköğretimin hangi kademesinde hangi derste himayeci değerlere daha fazla yer verilmektedir?
5. İlköğretim ders kitaplarında himayeci değerlerden hangisine daha fazla yer verilmiştir?

Yöntem: Himayeci değerlerin ders kitaplarında yer alma sıklığı, değerlerin eğitime dolayısıyla bireye etkisinin incelenmeye çalışıldığı bu araştırma tarama modeli niteliğindedir. Literatür taraması ve içerik analizi teknikleri kullanılmıştır.

Evren-Örneklem: Araştırmanın temel amaçlarından birisi himayeci değerlerin İlköğretim ders kitaplarında nasıl yer aldığını zorunlu İlköğretim yasının öncesi ve sonrası durumlarını karşılaştırmak olduğundan, yasa öncesi dönemi temsil etmek üzere, yasanın çıkarıldığı 1997 yılına en yakın 1994-1996 yılları, yasa sonrası dönemi temsil etmek üzere de 2001-2003 dönemleri inceleme kapsamına alınmıştır. Bu bağlamda, sınıf seçimine ilişkin bir kısıtlama konularak sadece 5. ve 8. sınıflarda okutulan kitaplar üzerinden inceleme yürütülmüştür. Bu sınıfların seçilmesindeki temel neden, belirtilen sınıfların geçiş dönemi olması ve bu sınıflarda okuyan öğrencilerin himayeci değerlerle ilgili etkilenmeye en açık oldukları dönem olması düşüncesidir. Araştırma evrenine diğer bir kısıtlama ise ders kitaplarının alan türü bakımından getirilmiştir. Bu çerçevede himayeci değerler sosyal alan ders kitaplarının konusu olabileceğinden, tüm İlköğretim dersleri listesinden sadece bu alan içerisinde yer alan

“Türkçe, Sosyal Bilgiler, Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi” dersleri ve dolayısıyla kitapları ilgi alanını oluşturmuştur.

Böylece, dersler evreninden araştırma kapsamına toplam 5 ders alınmıştır. Bu beş dersin seçilmesindeki gerekçe, çalışmanın temel amacını oluşturan “himayeci değerlerin” bu ders kitapları üzerinden ölçülebileceği düşüncesine dayanmaktadır. 1994-1996/2001-2003 öğretim yılları arasında belirtilen derslerde toplam 14 farklı ders kitabı okutulmuş bulunmaktadır. Dolayısıyla, himayeci değerlerin incelemesi de bu 14 farklı ders kitabı üzerinden yapılmıştır.

Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi: Çalışmanın evrenini oluşturan ders kitaplarında bağlam birimi olarak cümle seçilmiştir. Analiz ünitesi olarak belirlenen (İtaat=İtaat, Saygı-hürmet=Saygı, Otorite-yetke=Otorite, Güven-emniyet-itimat=Güven, Bağlılık-tabiolma-sadakat-bağlanma=Bağlılık, Gelenek-görenek=Gelenek, Koruma-kollama-himaye-muhafaza=Himaye, Birlik-beraberlik-biz=Birlik-beraberlik, Yardımlaşma-yardım-dayanışma=Yardımlaşma, Fedakarlık-Özveri=Fedakarlık, Paylaşma=Paylaşma) alt kategorilerin her bir cümlede ne sıklıkta geçtiği saptanmıştır. Her bir cümle içindeki, alt kategorilere karşılık gelen sözcükler, belirtilen alt kategorileri açıklayan ifadeler ya da doğrudan anlamı veren cümleler sayılmıştır. Değerlendirmede nesnelliği sağlamak amacıyla kategorileri nicel içerik analizine göre sayma yoluna gidilmiştir.

Cümledeki her bir analiz ünitesinin ağırlığı bir puan olarak değerlendirilmiştir. Kategorileri oluşturma, tanımlama ve kodlama işlemi araştırmacının kendisi tarafından yapılmıştır.

Çalışmanın güvenilirliğini sağlamak için daha önce İnal (1998) ve Kepenekçi (1999) tarafından takip edilen yöntem esas alınmıştır. İnceleme kapsamındaki 14 ders kitabı arasından iki kitap basit tesadüfi örnekleme ile seçilerek, iki ayrı eğitim bilimleri uzmanı tarafından tekrar kodlanmıştır. Araştırmacının ve iki uzmanın elde ettiği kategorilere ilişkin dağılımlar karşılaştırıldığında, dağılımların kod frekansları arasında %81 oranında uyum gözlenmiştir. Aynı kodlamaların yapıldığı gözlenmiştir. Böylece, araştırmacı ve uzmanların kodlamaları arasında yaklaşık olarak %81’lik bir görüş birliği olduğu belirlenmiştir. Genelde bu tür çalışmalarda %70 oranındaki görüş birliği araştırmacının güvenilirliği için yeterli görülmektedir.

Çalışmanın geçerliliğini sağlamak için ise içerik analizi uygulanan kitaplardan örneklem alınmamış, tüm kitaplar hiçbir bölüm çıkarılmadan incelemeye tabi tutulmuştur. Kitapların nesnel bir şekilde değerlendirilmesini sağlamak amacıyla konuyu bütün boyutlarıyla kapsayan en uygun kategoriler, literatür çalışması yapılarak belirlenmiştir. Böylece geçerlilik kriteri olan “ölçme aracının ölçmesi gereken özelliği gerçekten ölçtüğü” ve çalışmanın geçerliliğinin sağlandığı sonucuna varılmıştır.

Ders kitaplarındaki içindekiler, konu planları, hazırlık soruları, çalışma soruları, kronoloji, kaynakça ve sözlük kısımları inceleme dışı bırakılmıştır. İncelenen toplam sayfa sayısı, kitabın içerisindeki resim, fotoğraf, kroki, harita, grafik gibi kısımlar çıkarıldıktan sonra geriye kalan metin, şiir vb. yazıların toplam alanı sayfa sayısına dönüştürülerek bulunmuştur.

Her bir kitap için, frekans, yüzde ve yoğunluk puanı hesaplaması aşağıdaki formüllere göre yapılmıştır. Bir kitabın toplam sözcük sayısı tahmin edilerek bulunmuştur. Bunun için kitabın baş, orta ve sonlarından tesadüfi olarak birer sayfa seçilerek bunlardaki tüm sözcük sayıları belirlenip, ortalama sayfa başına sözcük sayısı tahmin edilmiştir. Sonra, bu değer kitabın sayfa sayısı ile çarpılarak toplam tahmini sözcük sayısına ulaşılmıştır.

$$\text{Kategori yüzdesi (\%)} = (\text{Kategori frekansı} / \text{Tüm Kategorilerin Toplam Frekansı}) \times 100$$

$$\text{Kategori Yoğunluk Puanı} = \text{Kategori Frekansı} / \text{Tüm Kitaptaki Toplam Sözcük Sayısı}$$

Yoğunluk puanları hesaplanırken çıkan sayıların çok küçük olması ve küçük sayılarla çalışmanın yorumlamada çıkaracağı zorluktan dolayı, tüm kategorilere ait yoğunluk puanları 1000 (bin) ile çarpılmıştır. Böylece, değerlendirmede ve puanların anlaşılmasında kolaylık sağlanmıştır.

BULGULAR VE SONUÇ

Tablo 1. Zorunlu İlköğretim Öncesi Dönemde I. ve II. Kademelerinde Okutulan Derslerin Karşılaştırılması.

Değerler	İlköğretim I. Kademe				İlköğretim II. Kademe				
	Türkçe 5	Sos. Bil. 5	Diğer 5	Toplam N	Türkçe 8	Diğer 8	İnkılap Tarihi	Vatandaşlık	Toplam N
	N	N	N		N	N	N	N	
Himaye	7	59	34	100	10	37	45	60	152
Güven	2	33	7	42	6	21	58	50	135
Bağlılık	3	62	10	75	17	30	38	36	121
Otorite	-	5	-	5	-	-	-	55	55
İtaat	-	-	6	6	-	7	-	-	7
Saygı	6	26	36	68	3	83	19	36	141
Yardımlaşma	13	52	44	109	5	35	25	34	99
Birlik-beraberlik	92	195	243	530	63	124	177	111	475
Fedakarlık	-	1	2	3	1	2	7	4	14
Paylaşma	-	-	1	1	-	2	2	5	9
Gelenek	1	10	3	14	2	36	4	11	53
Toplam	124	443	386	953	107	377	375	397	1256

İncelemeye alınan Zorunlu İlköğretim Öncesi Dönemde I. Kademe de okutulan ders kitaplarındaki değerlerin toplamlarıyla II. kademe de okutulan ders kitaplarındaki değerlerin toplam sayılarının karşılaştırılmasında aşağıdaki durum ortaya çıkmaktadır:

Uygulama öncesi dönemde I. kademe de en yüksek değer olarak “birli-beraberlik”, “himaye” ve “yardımlaşma” değerleri yer almaktadır. II. kademe de ise, “birli-beraberlik”, “himaye” ve “saygı” değerleri yüksek orandadır.

Zorunlu İlköğretim uygulaması öncesinde okutulan bütün kitaplardaki değerlerin toplam sayılarında, birinci kademeye göre ikinci kademe de yer alan kitaplarda “birli-beraberlik” ve “yardımlaşma” değerlerinde azalma görülürken, diğer bütün değerlerde artış olduğu görülmektedir.

Zorunlu İlköğretim Öncesi Dönemde I. kademeye göre II. kademe de okutulan derslerdeki değerlerin artış oranlarının yüksekliği dikkat çekicidir. Bu durum; genel anlamda himayeci değerlerin zorunlu İlköğretim öncesinde birinci kademeye göre ikinci kademe de

daha fazla vurgulanmak istendiğini düşündürmektedir. Çünkü bu dönem, ikinci kademe öğrencilerin gelişmelerinin en hızlı olduğu dönemdir. Bu dönemde öğrenciler dışarıdan gelebilecek her türlü etkiye açıktırlar. Dışarıdan gelecek olumsuz etkiler öğrencileri daha fazla etkileyebilmektedir. Dolayısıyla ikinci kademede okutulan ders kitaplarında himayeci değerlerin fazla yer alması bu değerler aracılığıyla öğrencilerin olumsuzluklardan korunmasını sağlama amacına yönelik olabileceğini düşündürmektedir.

İncelemeye konu olan ders kitapları içerisinde değerlerin en az yer aldığı ders kitapları Türkçe 5 ve 8 ders kitaplarıdır. Değerlerin en çok vurgulandığı ders kitabı ise Sosyal Bilgiler 5 ders kitabıdır.

Tablo 2. Zorunlu İlköğretim Sonrası Dönemde I. ve II. Kademelerde Okutulan Derslerin Karşılaştırılması.

Değerler	İlköğretim I. Kademe				İlköğretim II. Kademe				
	Türkçe 5	Sos. Bil. 5	Din 5	Toplam N	Türkçe 8	Din. 8	İnkılap	Vatandaşlık	Toplam N
	N	N	N		N	N	N	N	
Himaye	5	56	44	105	1	27	63	156	247
Güven	3	25	20	48	0	55	60	85	200
Bağlılık	9	44	9	62	5	16	46	70	137
Otorite	-	-	-	-	-	-	4	13	17
İtaat	-	-	-	-	-	1	1	-	2
Saygı	2	18	45	65	5	42	23	69	139
Yardımlaşma	4	24	110	138	1	44	29	56	130
Birlik-beraberlik	64	148	110	322	39	157	189	126	511
Fedakarlık	-	5	3	8	-	-	6	-	6
Paylaşma	1	1	48	50	-	4	3	1	8
Gelenek	-	11	1	12	2	18	5	10	33
Toplam	88	332	390	810	53	364	451	386	1254

İncelemeye alınan zorunlu İlköğretim sonrası dönemde I. Kademede okutulan ders kitaplarındaki kategorilerin toplamlarıyla II. kademede okutulan ders kitaplarındaki kategorilerin toplam sayılarının karşılaştırılmasında aşağıdaki durum ortaya çıkmaktadır:

Zorunlu İlköğretim uygulaması sonrasında okutulan bütün kitaplardaki değerlerin toplam sayılarında, birinci kademeye göre (N=810) ikinci kademede (N=1254) yüksek oranda artış vardır. Kitaplarda, “yardımlaşma”, “fedakarlık” ve “paylaşma” değerlerinde düşüş görülürken

diğer bütün değerlerde yüksek oranda artış olduğu görülmektedir. Burada zorunlu İlköğretim uygulaması öncesiyle benzer bir durum ortaya çıkmaktadır. Fakat zorunlu İlköğretim sonrasında ikinci kademedeki değerlerin artış oranları biraz daha fazla görülmektedir. Bu durum, zorunlu İlköğretim öncesi yapılan yorumların sonrası için de yapılması durumunu ortaya çıkarmaktadır.

Sonuç: İlköğretim sosyal alan içerikli ders kitaplarında himayeci değerlerin belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizinde; “Türkçe 5. ve 8”. sınıf ders kitaplarında zorunlu İlköğretim sonrasına göre zorunlu ilköğretim öncesi dönemde himayeci değerlerin daha fazla yer aldığı tespit edilmiştir. Genel olarak bakıldığında hem “Türkçe 5”, hem de “Türkçe 8” ders kitaplarında her iki dönemde de himayeci değerlerin oldukça az sayıda yer aldığı, ayrıca zorunlu İlköğretim uygulaması sonrası dönemde değerlerin kitaplarda yer alma sıklığında azalma olduğu görülmektedir. “Birlik-beraberlik” değeri “Türkçe 5” ve “Türkçe 8” ders kitaplarında her iki dönemde en fazla yer alan değerdir. İncelemeye konu olan ders kitapları içinde bir karşılaştırma yapıldığında, Türkçe ders kitaplarında himayeci değerlerin diğer kitaplara oranla daha az vurgulandığı görülmüştür.

5. ve 8. sınıflarda okutulan “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi” ders kitaplarında himayeci değerler, zorunlu İlköğretim öncesi dönemde daha fazla yer almakla birlikte dönemler arasındaki fark fazla değildir. “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi” kitaplarında “Yardımlaşma”, “bağlılık”, “saygı”, “himaye”, “güven” ve “birlik-beraberlik”, değerleri en fazla yer alan değerlerdir. “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi” kitaplarında bir karşılaştırma yapıldığında, 5. sınıfta okutulan kitaptaki değerlerin oranının 8. sınıfa göre daha fazla olduğu görülmektedir.

İlköğretim 5. sınıflarda okutulan “Sosyal Bilgiler 5” ders kitabında, zorunlu İlköğretim sonrası dönemde himayeci değerlerin oranında azalma görülmektedir. “Sosyal Bilgiler 5” ders kitabında her iki dönemde de değerler içerisinde oranı en yüksek olanlar, “birlik-beraberlik”, “bağlılık” ve “yardımlaşma” değerleridir.

“Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi” ders kitabında ise zorunlu İlköğretim sonrasında yer alan himayeci değerlerde artış görülmektedir. Bu derste “birlik-beraberlik”, “himaye”, “güven” ve “bağlılık” değerlerinin oranları diğerlerine göre yüksektir.

“İnsan Hakları ve Vatandaşlık” ders kitabında da zorunlu İlköğretim sonrasında yer alan himayeci değerlerde artış görülmekte olup bu oran diğerlerine göre oldukça fazladır. “Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi” ders kitabında olduğu gibi bu dersteeki himayeci değerlerin

artış oranı diğer derslere göre oldukça fazladır. “İnsan Hakları ve Vatandaşlık” ders kitabında “fedakarlık”, “paylaşma” ve “itaat” değerleri dışındaki değerlerin oranları yüksektir. “Otorite” değeri diğer ders kitaplarında hiç yer almazken “İnsan Hakları ve Vatandaşlık” ders kitabında ki oranın yüksekliği dikkat çekicidir.

Himayeci değerlerin kademelere göre yer alma sıklığına bakıldığında şu şekilde bir sonuç ortaya çıkmaktadır:

Zorunlu İlköğretim öncesinde, birinci kademeye göre ikinci kademede değerlerin daha fazla yer aldığı görülmektedir. Birinci kademede okutulan dersler içinde en yüksek oranlar “Sosyal Bilgiler” ve “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi” ders kitaplarındadır. İkinci kademede ise en yüksek oran “İnsan Hakları ve Vatandaşlık” ve “Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi” derslerindedir.

Zorunlu İlköğretim sonrası dönemde ise birinci kademede en yüksek oran “Sosyal Bilgiler” ve “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi” ders kitabındadır. İkinci kademede ise himayeci değerlerin en fazla vurgulandığı ders kitapları “İnsan Hakları ve Vatandaşlık” ve “Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi”dir. Zorunlu İlköğretim sonrası dönemde kademeler arasındaki genel toplamlara bakıldığında himayeci değerlerin ikinci kademede daha fazla vurgulandığı görülmektedir.

Her iki dönemde, incelemeye alınan bütün kitaplarda “himaye”, “güven”, “bağlılık”, “saygı” ve “birlik-beraberlik” değerleri yer alma sıklığı bakımından oranları en yüksek olan himayeci değerlerdir. En az yer alan himayeci değerler ise “paylaşma”, “fedakarlık”, “otorite” ve “itaat” değerleridir. Hem zorunlu İlköğretim öncesi hem de sonrası dönemde ikinci kademede ders kitaplarında himayeci değerlerin yer alma oranları birinci kademeye göre daha fazladır.

Birinci kademeye göre ikinci kademede değerlerdeki artış oranlarının yüksekliği dikkat çekicidir. Bu durum; genel anlamda himayeci değerlerin zorunlu İlköğretim öncesi ve sonrası dönemlerde birinci kademeye göre ikinci kademede daha fazla vurgulanmak istendiğini düşündürmektedir. İkinci kademede himayeci değerlerin en fazla vurgulandığı dersler “Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi” ile “İnsan Hakları ve Vatandaşlık” dersleridir.

Genel Değerlendirme: Birey davranışlarının temel yönlendiricisi ve belirleyicisi olan değerler insanı insan yapan ve onu diğer canlılardan farklı kılan nitelikler olup bireyin hareket alanının sınırlarının belirlenmesinde önemli bir etkiye sahiptir. Değerler bireylerin önem verdikleri şeyleri tanımlayarak istek, tercih, arzu edilen ve edilmeyen durumları göstermede

etkilidir. Dolayısıyla değerler, bireylerin iyi-kötü, güzel-çirkin, doğru-yanlış gibi vasıflarının belirlenmesinde ve hayata bakışlarında önemli belirleyicilerdir.

Yaşam biçimini belirleyen ve organize eden toplumsal değerler “aile yaşamından hukuk ve siyasal sisteme kadar genişleyen bir manevra alanına sahiptir” (Doğan, 1999: 47). Bu değerler, özellikle geleneksel toplumlarda, hem toplum, hem de birey açısından oldukça fazla öneme sahiptir. Çünkü geleneksel toplum himayeye yatkın toplumdur. Tarih, gelenek ve inançlar bu tür toplumlarda birey ve toplum yaşamında önemli etki gücü oluşturur. Birey böyle bir toplumda her yönüyle değerlerin etkisi altında bulunur. Bu durum, bireyin doğumundan ölümüne kadar hayatının her aşamasında kendini hissettirir. Doğumla birlikte himayeci değerlerin etkisi altında bulunan bireyin değerlerden kopması neredeyse imkansız görülmektedir. Bu noktada araştırma kapsamında görüşleri alınan öğretmen, uzman ve ders kitabı yazarları da himayeci değerlerin bireylerin davranışları üzerinde etkili olduğunu ve bu etkinin ortaya çıkmasında ailenin rolünün daha fazla olduğunu belirtmektedirler. Himayeci değerlerin, özellikle geleneksel toplumlarca daha fazla önemsenmesinde gelenek ve inançların etkisinin fazla olduğu öğretmen, uzman ve yazarlarca da benimsenmektedir.

Geleneksel toplumda değerler sistemi mensubiyeti de beraberinde getirir. Çünkü böyle bir toplumda birey mensubiyetleri ile vardır. Bireyin değeri ve önemi himayeci değerlere olan bağlılığı oranında öne çıkarır. “Birlik-beraberlik”, “saygı”, “bağlılık”, “himaye”, “güven”, “otorite” vb. himayeci değerler, geleneksel toplumda bireyin hayatta kalmasında önemli bir unsur olarak etkisini her zaman hissettirir. Bu tür toplumlarda değerler korunması ve yeni nesillere aktarılması gereken kutsal nitelikler olarak bireyin önüne sunulur. Çalışma kapsamında görüşleri alınan öğretmen, uzman ve yazarlar da himayeci değerlerin korunması gerektiğini belirtmektedirler.

Geleneksel toplumda himayeci değerlerin yaptırım gücü yüksektir. Birey, toplumu ve mensubiyetlerini varlığının yegane nedeni olarak görmekte ve kabullenmektedir. Bu kabulleniş ise bireyselliği etkilemekte, bireyin kendisini topluma-gruba adamasına, teslimiyetine neden olmaktadır. Öyle ki, bireyin dünyaya getirilmeye karar verilmesinden başlayarak hayatının ilerleyen her aşamasında; önce ailesine, çevresine, sonra da vatanına ve milletine hayırlı ve yararlı bir evlat olması temennisi yer almaktadır. Hayırlı ve yararlı evlat temennisi içerisinde; itaatkar, saygılı, geleneklerine ve inançlarına bağlı olma gibi değer anlayışları yer almaktadır.

Himayeci değerlerin etkisi ile ortaya çıkan bağlanma duygusu, bireyin gelişme ve yeniliklere karşı bakışını da olumsuz etkileyebilmektedir. Çünkü toplum yapısında ortaya çıkacak küçük farklılaşma birey tarafından, kutsal kabul edilen değerlerin yok olacağı, ortadan kaybolacağı şeklinde bir tehdit olarak algılanabilmektedir.

Her alanda gerçekleşecek toplumsal değişme için değerler sisteminin dikkate alınması önemlidir. Toplumsal değişme sürecinde ise eğitimin rolü büyüktür. Bireyin eğitimi genelde içinde yaşadığı toplum tarafından belirlenir ve kontrol edilir. Eğitim ise toplumsal ortamın varlığıyla mümkün olmaktadır. Bu nedenle de gerçekleşmesi düşünülen eğitim, toplumun sahip olduğu düşünce etrafında şekillenmek durumundadır. Çünkü “her toplum eğitim sistemini bir ortam olarak koşullandırır. Her eğitim sistemi toplumun gereksinimlerine cevap verir ve toplumun bir anlatımı olur. Diğer yandan toplum, eğitim sisteminin amacı ve hedefidir” (Aron, 1973: 204). Dolayısıyla eğitim sisteminin yapısı toplumsal ortamın özelliklerine göre şekillenir. Çalışma kapsamında yapılan anket ve görüşmelerde elde edilen veriler de himayeci değerlerin korunması gerektiği noktasındadır. Fakat himayeci değerlerin gelişme ve yeniliklere göre yeniden tanımlanması ve yeni anlamlarla donatılması gerektiği görüşü görüşleri alınan gruplarca benimsenmektedir.

Eğitim toplum yapısını yansıtır; toplum da eğitimde ifadesini bulur. Karşılıklı gerçekleşen bu etkileşim göz önüne alındığında, eğitim ve toplum arasındaki karşılıklı ilişkiler, eğitime toplumun damgasının vurulmasına sebep olduğu gibi, toplum da eğitim yoluyla kazandırılmaya çalışılan kimliği edinir. Bu süreçte bireyin yaşadığı çevreyi oluşturan toplum ve bireyin topluma uyumunda temel rolü üstlenen eğitimden beklenen, mevcut değerleri aktarmakla birlikte, yeni değerler ortaya çıkarmak ve mevcut değerleri zamana ve ihtiyaçlara göre yeniden tanımlamak olmalıdır.

Eğitim, “ruh ve karakteri şekillendirerek, fert ve millete değerler kazandırmaktadır. Milletlerin yaşayış ve düşünüşüne ait bütün değerlerini tarihi süreç içerisinde nesilden nesile aktararak ve geliştirerek sürdürdüğü çalışmaların en büyüğü eğitim çalışmalarıdır” (Ülken, 1967: 11). Geleceğini güvence altına almak isteyen toplumların en büyük yatırımları eğitime olmaktadır. Eğitime gereken önemi veren toplumların geleceğe daha güvenli ve sağlam bakabilmek isteyen toplumlar olduğu görülmektedir. Bu tür toplumlar eğitim yoluyla geleceğin bireylerini yetiştirme yolunda gerekli çabayı göstermektedirler. Kendine güvenen, girişimci, karar verebilen ve kendi kararlarını uygulayabilen, sorgulayan, eleştiren, üreten, kendi ayakları üzerinde durabilen, başkalarına bağımlı yaşamayı istemeyen bireyler bu toplumların

eğitim yoluyla yetiştirmek istediği bireylerdir. Bunun gerçekleştirilmesinde toplumların geçmişten devraldıkları alışkanlıklarının yani geleneklerinin dolayısıyla da yaşam tarzlarının, değerlerinin etkisi görülmektedir. Eğitim sisteminin geleceğin bireylerini yetiştirmesi, toplumun değerlerini çağa ve geleceğe dönük anlam ve işlevlerle donatmasıyla mümkün olmaktadır.

Değerlerin mevcut ortama ve çağa cevap verecek anlam ve işlevselliğe kavuşturulması birey ve toplum sağlığı açısından önemlidir. Sosyal kontrol mekanizması görevi üstlenen değerlerin bu işlevi en iyi bir biçimde yerine getirebilmesi, toplum yapısında meydana gelen değişime ve yeniliklere göre yeniden tanımlanması gereğini de beraberinde getirmektedir. Toplum yapısında meydana gelen değişimi takip etmede yetersiz kalan değerlerin kontrol görevini yerine getirememesi sonucu toplumda huzursuzluğun ortaya çıkması da kaçınılmaz olabilmektedir.

KAYNAKÇA:

- Aron, Raymond (1973), *Toplumbilim Düşüncesinde Ana Akımlar: Pareto, Weber, Durkheim*, Çev.,F.Yalım, Ankara
- Bolay, S. Hayri (2004), “Aşkın Değer Buhranı”, İstanbul: *Değerler ve Eğitimi, Uluslar Arası Sempozyumu 26-28 Kasım*.
- Ders Kitaplarında Tasarım Sorunu” (1996), *Türkiye ve Almanya’da İlköğretim Ders Kitapları*, Ankara: Alman Kültür Merkezi, Hacettepe Üniversitesi Ortak Yayını.
- Doğan, İsmail (2004), *Sosyoloji Kavramlar ve Sorunlar*, Ankara: PegemA Yayınları.
- Doğan, İsmail (1999), “Küresel Değerler ve Eğitim: Türkiye Örneği” Ankara: *21. Yüzyılın Eşiğinde Türk Eğitim Sistemi, Ulusal Sempozyumu*.
- Dönmezer, Sulhi (1990), *Sosyoloji*, İstanbul: Beta Yayınları.
- Gök, Fatma (2003), “Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Ders Kitapları”, *Ders Kitaplarında İnsan Hakları: Tarama Sonuçları*, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Gökalp, Ziya (1992), *Terbiyenin Sosyal ve Kültürel Temelleri*, İstanbul: MEB Yayınları.
- Kaya, İsmail (1996), “İlköğretim Ders Kitaplarında Tasarım Sorunu”, *Türkiye ve Almanya’da İlköğretim Ders Kitapları*, Ankara: Alman Kültür Merkezi, Hacettepe Üniversitesi Ortak Yayını.
- Nirun, Nihat (1969), *Sistemik Sosyoloji Yönünden Sosyal Dinamik Bünye Analizi*, Ankara: Ankara Üniversitesi DTCF Yayınları.
- Özlem, Doğan (2002), “Değerler Sorununda Nesnelcilik/Mutlakçılık ve Öznelcilik/Rölativizm Tartışması Üzerine”, *Bilgi ve Değer Sempozyumu Bildirileri*, Ankara: Vadi Yayınları.
- Tanrıöver, H, Uğur (2003), “Ders Kitaplarında Cinsiyet Ayrımcılığı” *Ders Kitaplarında İnsan Hakları: Tarama Sonuçları*, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Toklu, Neşet (2002), “Değerlerin Dilemması: Subjektiflik ve Objektiflik”, *Bilgi ve Değer*, Ankara: Vadi Yayınları.

Tüfekcioğlu Hayati, (1997), “Ders Kitapları Üzerine Yapılmış İki Çalışma ve Yetişkinlere Okuma Yazma Öğreten İki Kitap Hakkında İnceleme”, İstanbul: *Sosyoloji Dergisi*, Sayı.4.

Türkdoğan, Orhan (1995), *Bilimsel Değerlendirme ve Araştırma Metodolojisi*, İstanbul: MEB. Yayınları.

Tozlu, Necmettin (2003). *Eğitim Problemlerimiz Üzerine Düşünceler*, Konya: Mikro Yayınları.

Ügeöz, Perihan (2003), *Kültürlerarası İletişim*, İstanbul: Üstün Eserler Neşriyatevi.

Ülken, H, Ziya (1967), *Eğitim Felsefesi*, İstanbul: Ülken Yayınları.

Ültanır, Emel (1996), “Değer Kavramının Anlamı”, *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Ankara: Yeni Dönem Sayı 4 .

Extended abstract

In this research, it is treated to analyze the protectionist values in social science coursebooks having been taught before the implementation of compulsory primary education and after the implementation of compulsory primary education, in the primary education level of Turkish Education System.

Within the research, it has been aimed to analyze the protectionist values in social science coursebooks having been taught before and after the implementation of compulsory primary education, in the primary education level of Turkish Education System.

The target population related to the coursebooks consists of social science subjects (Turkish, Social Studies, Citizenship and Human Rights, Atatürk’s principles and Reforms, Religion) having been taught in primary education 5th and 8th grades in 1994-1996 before the law and in 2001-2003 after the law, by being based on the year 1997 when the law about compulsory primary education was implemented. Within the term specified, 14 coursebooks about social science taught in primary education 5th and 8th grades have been analyzed overall and all the coursebooks have been accessed.

The results of this study may be summarized as: in accordance with the content analysis that aims to determine the protectionist values in the social science coursebooks of primary education, it has been ascertained that the protectionist values were more used before compulsory primary education than after compulsory primary education in the ‘Turkish 5th and 8th ‘ grades coursebooks. In general terms, the protectionist values have been presented quite less in both ‘Turkish 5’ and ‘Turkish 8’ coursebooks in each term. Additionally, there has been a decrease in the use of the values in coursebooks during the term after compulsory primary education. The ‘cooperation’ value is the one that has been used the most in ‘Turkish 5’ and ‘Turkish 8’ coursebooks in both terms. Compared to the target coursebooks, Turkish coursebooks have focused on the protectionist values less than the others have.

While the protectionist values in ‘Religion’ coursebooks of the 5th and 8th grades were presented more before compulsory primary education, there has not been much difference between terms. In ‘Religion’ coursebooks, ‘solidarity’, ‘commitment’, ‘respect’, ‘protection’, ‘confidence’, and ‘cooperation’ values are the ones that are used the most. Amongst ‘Religion’ coursebooks, the proportion in the 5th grade is the highest.

There has been a decrease in the proportion of the protectionist values presented in ‘Social Studies 5’ coursebook of the primary education 5th grade through the term after

compulsory primary education. Of the values in 'Social Studies 5' coursebook in both terms, 'cooperation', 'commitment', and 'solidarity' values are the highest ones.

In 'Atatürk's Principles and Reforms' coursebooks, the protectionist values have shown an increase during the term after compulsory primary education. In this school subject, 'cooperation', 'protection', 'confidence', and 'commitment' values have higher proportion than the others.

In 'Human Rights and Citizenship', there has been an increase in the protectionist values after compulsory primary education and this rate is much higher than the others. As in 'Atatürk's Principles and Reforms' coursebooks, the increase rate of the protectionist values in this subject is comparatively higher. The proportion of the values excluding 'self-sacrifice', 'solidarity', and 'obedience' is high. Whereas 'authority' value is not used in the other coursebooks at all, its high proportion in 'Human Rights and Citizenship' coursebooks is noteworthy.

Considering the frequency of the protectionist values according to the levels, the results are that:

Before compulsory primary education, the values were more presented in the middle level than in the first level. Amongst the subjects in the first level, the highest rate is in the coursebooks of 'Social Studies' and 'Religion'. In the middle level, the highest rate is in the coursebooks of 'Human Rights and Citizenship' and 'Atatürk's Principles and Reforms'.

After compulsory primary education, the highest rate in the first level is in the coursebooks of 'Social Studies' and 'Religion'. In the middle level, the coursebooks of 'Human Rights and Citizenship' and 'Atatürk's Principles and Reforms' are the ones that the protectionist values are mostly focused on. Considering the overall between the levels after compulsory primary education, it is noticed that the protectionist values are emphasized more in the middle level.

In both terms, 'protection', 'confidence', 'commitment', 'respect', and 'cooperation' are the protectionist values that have the highest rate with respect to the frequency of their use. 'Solidarity', 'self-sacrifice', 'authority', and 'obedience' values are the ones that are emphasized less. Both after and before compulsory primary education, the protectionist values have been used more in the middle level than in the first level.

An increase in the values is noteworthy in the middle level. This lets us consider that the protectionist values are usually required to be overemphasized in the middle level during the terms before and after compulsory primary education. In the middle level, the protectionist values are most highlighted in 'Human Rights and Citizenship' and 'Atatürk's Principles and Reforms'.